

โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
“รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนผู้พิการ บนพื้นฐานศักยภาพผู้เรียนรายบุคคล”

ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ เป็นโรงเรียนพิเศษเฉพาะความพิการด้านร่างกาย การเคลื่อนไหวและสุขภาพ นักเรียนของโรงเรียนจึงเป็นนักเรียนผู้พิการทั้งสิ้น นักเรียนทั้งหมดมีปัญหาการเคลื่อนไหว เช่น เดินไม่ได้ หรือเดินได้แต่มีความยากลำบาก ใช้มือหยิบจับสิ่งของไม่ได้ พุดไม่ได้ อันเนื่องมาจากความผิดปกติในการทำงานของกล้ามเนื้อ ซึ่งมีสาเหตุมาจากภาวะสมองพิการ (Cerebral Palsy) โรคกล้ามเนื้ออ่อนแรง (Muscular Dystrophy) อัมพาตของร่างกาย หรือเป็นโรคเกี่ยวกับระบบประสาท ไขสันหลัง เช่น โรค Spina Bifida, Spinal Cord Injury โรคที่เกี่ยวกับความผิดปกติในการเจริญเติบโตของกระดูก โรคเท้าปุก เท้าแบน เป็นต้น

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกาย การเคลื่อนไหวและสุขภาพเหล่านี้ ส่วนหนึ่งภาวะโรคไม่มีผลต่อการทำงานของสมองด้านความรู้ ความจำ การนึกคิด นักเรียนกลุ่มนี้จึงสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้เช่นเดียวกับเด็กทั่วไป ในขณะที่บางส่วนมีปัญหาความล่าช้าของพัฒนาการด้านการเรียนรู้ เรียนรู้ได้ช้า ต้องอาศัยการกระตุ้น การช่วยเหลือเป็นรายบุคคล และอีกกลุ่มหนึ่ง คือกลุ่มที่มีปัญหาความพิการซ้อนด้านสติปัญญา การรับรู้ เรียนรู้ค่อนข้างรุนแรง เด็กกลุ่มนี้จึงไม่อาจเรียนรู้ทางวิชาการได้เช่นเด็กทั่วไป

ในขณะเดียวกัน ข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว และความพิการของร่างกาย ก็ไม่ได้เป็นสิ่งบ่งบอกถึงภาวะหรือข้อจำกัดในการเรียนรู้เสมอไป นักเรียนบางคนอาจมีความพิการทางร่างกายค่อนข้างมากหรือรุนแรง แต่พัฒนาการทางสมองปกติ สามารถเรียนรู้ได้ดี ในขณะที่บางคนความพิการทางร่างกายมีไม่มากแต่อาจมีความพิการซ้อนด้านสติปัญญา เรียนรู้ได้ช้าหรือเรียนรู้ไม่ได้เลย นอกจากนี้ ยังพบนักเรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกาย และสุขภาพหลายคน ที่มีปัญหาความพิการซ้อน ทางการได้ยิน การมองเห็น สมาธิสั้นและออทิสติก

โรงเรียนเปิดรับนักเรียนเข้าศึกษา แบบสหศึกษา ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ปัจจุบันมีนักเรียนทั้งสิ้น 219 คน มาจากทั่วทุกจังหวัดในภาคเหนือ บางจังหวัดในภาคอีสาน เช่น ขอนแก่น เลย และ ภาคใต้ตอนล่าง เช่น ราชบุรี นักเรียนส่วนใหญ่พักอยู่ประจำในหอพักของโรงเรียน ทั้งนี้ แผนชั้นเรียนเต็มรูปแบบในการรับนักเรียนในอนาคต จำนวน 28 ห้องเรียน นักเรียน 280 คน

รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนผู้พิการ แต่เดิมนั้นจัดนักเรียนเข้าชั้นเรียน โดยประเมินเบื้องต้นด้านทักษะวิชาการ ครูจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้เนื้อหาวิธีการสอนแบบเดียวกันในการสอนนักเรียนแต่ละกลุ่ม นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ที่สำเร็จชั้นประโยครุ่นแรก จำนวน 3 คนในปีการศึกษา 2547 และโรงเรียนต้องจัดชั้นเรียน ม.4 ให้นักเรียนดังกล่าว โดยมีนักเรียนสมัครใหม่เพิ่มเติมอีก 4 คน รวมชั้นเรียน ม.4 ปีการศึกษา 2548 มีจำนวน 7 คน

รูปแบบการจัดการศึกษาแบบดังกล่าว ประสบปัญหาหลายประการ เช่น ขาดแคลนอัตรากำลัง ทำให้ไม่สามารถเปิดรายวิชาให้นักเรียนเลือกอย่างหลากหลายได้ ครูไม่ได้จบด้านเฉพาะทางทำให้การจัดการเรียนการสอนระดับ ม.ปลาย ไม่ได้มาตรฐาน เนื่องจากเนื้อหาวิชาเข้มข้นขึ้นแต่ครูผู้สอนขาดทักษะความชำนาญในสาขาวิชานั้น ๆ รวมทั้งขาดเป้าหมายและทิศทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน เนื่องจากนักเรียนที่มีความบกพร่องพิการดังกล่าว มีข้อจำกัดที่เกิดจากภาวะความพิการที่แตกต่างกันไปเฉพาะบุคคล นอกจากนี้ในชั้นเรียนยังมีนักเรียนบางส่วนที่มีปัญหาพัฒนาการด้านการเรียนรู้ล่าช้าจนถึงพิการซ้อนด้านสติปัญญา ทำให้ครูผู้สอนต้องรับภาระหนักในการพัฒนานักเรียนที่แตกต่างกันมากในแต่ละชั้นเรียน

การพัฒนานวัตกรรม

รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนผู้พิการบนพื้นฐานศักยภาพผู้เรียนรายบุคคล โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ซึ่งเป็น Best Practice ที่โรงเรียนดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เป็นรูปแบบการดำเนินการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาที่เหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถ ความต้องการและข้อจำกัดของนักเรียนมากยิ่งขึ้น ทั้งยังสามารถมองเห็นเป้าหมาย ทิศทางการศึกษาในอนาคตของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างชัดเจน รูปแบบการดำเนินการมีดังนี้

- 1) ใช้กระบวนการทางการศึกษาพิเศษประเมิน คัดกรองและตัดสินใจวางแผนการเรียนอย่างเป็นระบบ
- 2) ใช้กระบวนการส่งต่อเรียนร่วม โดยโรงเรียนเป็นผู้ประสานงาน ดูแล อำนวยความสะดวก ตลอดช่วงระยะเวลาส่งต่อ
- 3) ระดมความร่วมมือจากทุกเครือข่าย เปิดโอกาสให้สถาบัน องค์กร หน่วยงาน และสังคมมีส่วนร่วมในงานพัฒนาการศึกษาเพื่อนักเรียนผู้พิการ

แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

การใช้กระบวนการทางการศึกษาพิเศษของโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

กระบวนการให้บริการการศึกษาพิเศษ หมายถึง ขั้นตอนในการให้บริการทางการศึกษาพิเศษ โดยโรงเรียนพิเศษเฉพาะความพิการเป็นผู้ดำเนินการ ต่อผู้มารับบริการถือเป็นเป้าหมายในการให้บริการพิเศษด้านการจัดการศึกษา โดยที่เด็กกลุ่มนี้ไม่สามารถจะรับประโยชน์สูงสุดจากโรงเรียนปกติในด้านการจัดการศึกษาได้ จึงต้องมีแนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพที่ยังหลงเหลืออยู่ และพัฒนาให้ได้สูงสุดตามความสามารถของเด็กแต่ละคน

กระบวนการทางการศึกษาพิเศษที่โรงเรียนดำเนินการอยู่มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. การประเมินแรกรับ

เมื่อผู้ปกครองนำเด็กมาสมัครเข้าเรียน สถานศึกษาจะทำการประเมินแรกรับ โดยการสอบถามสัมภาษณ์เบื้องต้น จากผู้ปกครอง ผู้ดูแล ผู้เกี่ยวข้อง หรือสังเกตจากตัวเด็กเองส่วนหนึ่ง เพื่อเป็นการหาข้อมูลเบื้องต้น โดยเจ้าหน้าที่ผู้รับสมัครจะดำเนินการร่วมกับนักกายภาพบำบัดหรือนักกิจกรรมบำบัดของโรงเรียน แล้วบันทึกข้อมูลโดยละเอียดลงในแบบบันทึกการสมัครเข้าเรียน

2. จำแนกและคัดแยกความต้องการของเด็ก เพื่อจัดกลุ่มในการเข้ารับการศึกษา
3. ประเมินเพิ่มเติมเพื่อหาจุดเด่นจุดด้อยโดยใช้เกณฑ์และแบบประเมินที่โรงเรียนจัดทำขึ้น
4. นำข้อมูลการประเมินทั้งหมดมาตรวจสอบเพื่อตัดสินใจการเข้าชั้นเรียน

ในการประเมินเพื่อจัดเข้าชั้นเรียน คณะกรรมการใช้ข้อมูลที่ได้รับทราบเบื้องต้นจากการสอบถามสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง มาประกอบกับข้อมูลการฟื้นฟูทางกายภาพบำบัดและกิจกรรมบำบัด พิจารณาจัดนักเรียนเข้าชั้นเรียน ดังนี้

กรณีเด็กเล็กที่ไม่เคยเข้าเรียนมาก่อน จัดเข้าชั้นเรียนเด็กเล็ก หากนักเรียนมีอายุเกินวัยเด็กเล็กแต่ไม่เคยเรียนมาก่อน ก็ให้เริ่มเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

นักเรียนที่จบการศึกษามาจากโรงเรียนอื่น ให้ทำแบบทดสอบตามระดับชั้นนั้น ๆ เพื่อประเมินทักษะทางวิชาการ แล้วจัดให้เข้าชั้นเรียน

กรณีนักเรียนมีภาวะซ้ำซ้อนทางสติปัญญา มีปัญหาความล่าช้าของพัฒนาการทางสมองร่วม จัดให้เข้าเรียนในชั้นเรียนทักษะการดำรงชีวิต (Independence Living Class: ILC)

5. วางแผนการจัดการศึกษาโดยการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) มีคณะกรรมการร่วมประชุมจัดทำ

6. นำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) ไปใช้จัดการเรียนการสอน โดยจัดควบคู่ไปกับโปรแกรมการบำบัดรักษาด้านอื่น ๆ เช่น กายภาพบำบัด กิจกรรมบำบัด อรรถบำบัด โสตบำบัด พฤติกรรมบำบัด ฯลฯ เพื่อเป็นการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและอาจพิจารณาถึงอาชีพ ในกรณีที่ได้มีความเหมาะสมในการฝึกพื้นฐานงานอาชีพ ในขั้นนี้รวมถึงการพิจารณาจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น รถเข็น เครื่องช่วยเดิน ขาเทียม รองเท้าเบรสและ/หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ตามความต้องการจำเป็น

7. การประเมินผลเมื่อสิ้นภาคเรียน ทั้งการประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และประเมินผลการใช้ แผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP)

8. นำผลการประเมินร่วมกับวิธีจัดการบำบัดฟื้นฟู ตลอดจนแผน IEP มาวิเคราะห์เพื่อหาภาพรวมความสำเร็จ และวิเคราะห์หาจุดด้อยเพื่อพิจารณาปรับปรุง

9. การส่งต่อ ซึ่งในที่นี้หมายถึง

9.1 การเลื่อนชั้น ในระดับที่สูงขึ้นไปในด้านการจัดการเรียนการสอน

9.2 การวางเป้าหมายการบำบัดฟื้นฟูที่สูงขึ้นไปอีกในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการเรียน

9.3 การส่งเรียนร่วมยังสถานศึกษาทั่วไประดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สถาบันการอาชีวศึกษา ในหลักสูตรวิชาชีพ การศึกษานอกโรงเรียน และอื่น ๆ ตามความถนัด ความต้องการ และศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

การใช้กระบวนการส่งต่อเรียนร่วม

เมื่อโรงเรียนได้ศึกษา สำนวความถนัด ความต้องการ และศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคลแล้ว ก็ จะพิจารณาส่งต่อนักเรียนไปยังสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง โดยโรงเรียนประสานอย่างเป็นทางการและติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในช่วงแรก ๆ ของการเข้าเรียนร่วม ปัจจุบันโรงเรียน ส่งนักเรียนเข้าเรียนร่วมดังนี้

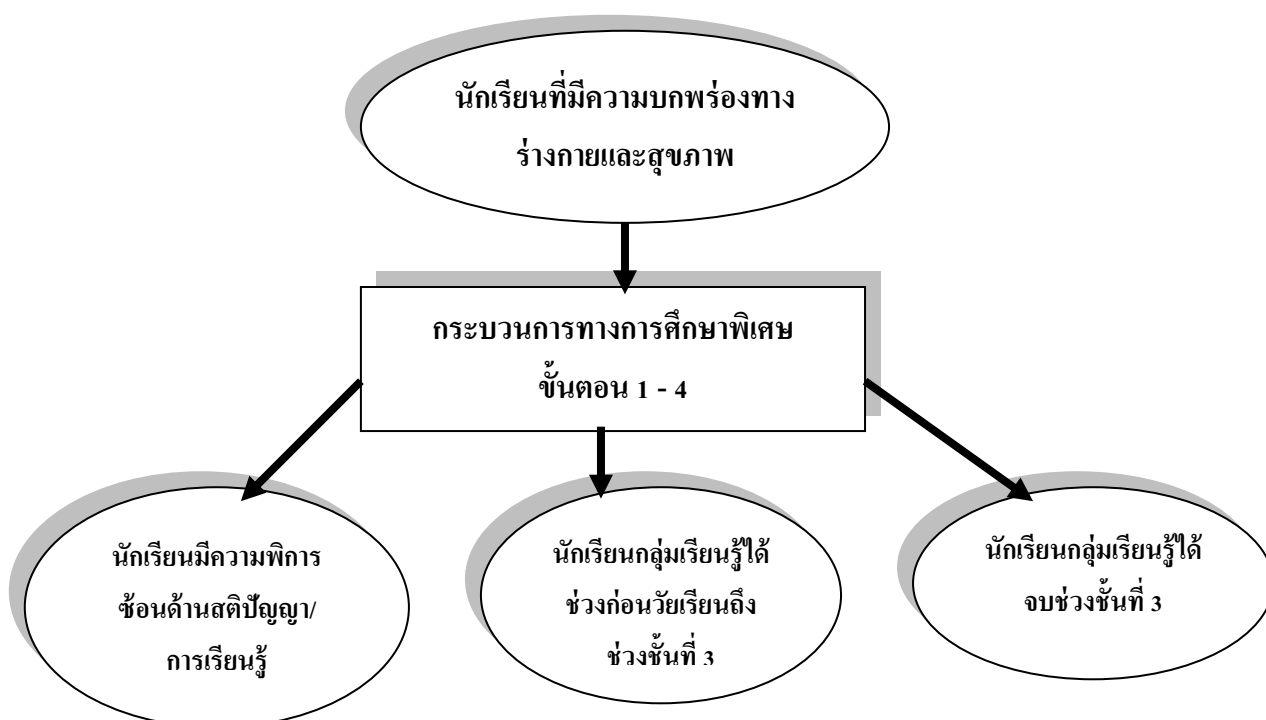
1) เรียนร่วมชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดห้วยเกียง ต.หนองหาร อ.สันทราย	1 คน
2) เรียนร่วมวิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่ แผนกช่างอิเล็กทรอนิกส์	1 คน
3) เรียนร่วมวิทยาลัยสารพัดช่างเชียงใหม่ แผนกคอมพิวเตอร์ธุรกิจ	10 คน
และหลักสูตรระยะสั้น การนวดแผนไทย, งานเครื่องหนัง	1 คน
4) เรียนร่วมวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ แผนกเครื่องเคลือบดินเผา	1 คน
5) เรียนร่วมโรงเรียนสันทรายวิทยาคม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	5 คน
6) เรียนร่วมการศึกษานอกโรงเรียน อ.แมริม	1 คน

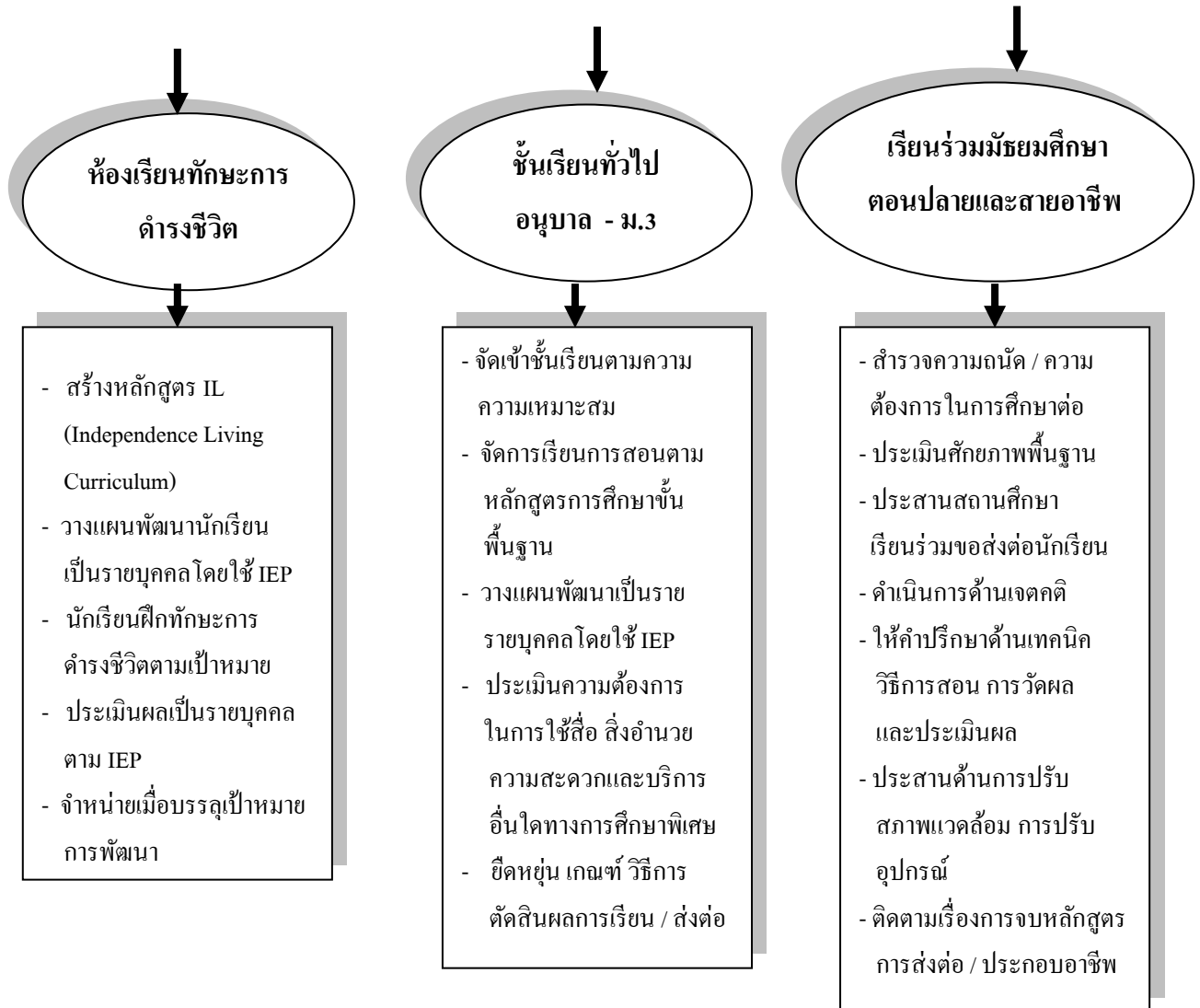
ระดมความร่วมมือจากทุกเครือข่ายในการจัดการศึกษาเพื่อนักเรียนผู้พิการ

โรงเรียนบริหารงานโดยการระดมความร่วมมือจากสถานศึกษา หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อรองรับ กระบวนการส่งต่อเรียนร่วมข้างต้น โดยสถานศึกษาต่าง ๆ รับนักเรียนเข้าศึกษาในฐานะนักเรียนพิเศษเรียน ร่วม โดยโรงเรียนส่งครูการศึกษาพิเศษ เข้าไปประสานงาน สร้างเจตคติแก่ครู บุคลากรและนักเรียนใน สถานศึกษาที่นักเรียนพิเศษไปเรียนร่วม ช่วยเหลือให้คำปรึกษาเรื่องการเรียนการสอนนักเรียนพิเศษ ด้าน เทคนิควิธีการสอน การวัดและประเมินผล การปรับสื่อ อุปกรณ์เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ การปรับ สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานศึกษาและอื่น ๆ ตามความต้องการจำเป็น

ผลการดำเนินงาน

จากกระบวนการที่กล่าวถึงข้างต้น ทำให้ปัจจุบันนักเรียนโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ได้รับการจัด การศึกษาตามรูปแบบ ดังนี้

ด้วยวิธีดำเนินการดังกล่าว นักเรียนผู้พิการทุกคนของโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ จึงได้รับการจัดการศึกษาตามศักยภาพเป็นรายบุคคลอย่างแท้จริง นอกจากนี้ โรงเรียนยังได้จัดบริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายควบคู่การจัดการศึกษาทางวิชาการ จัดการฟื้นฟูด้านงานอาชีพเบื้องต้นก่อนส่งต่อนักเรียนยังสถาบันการศึกษาใกล้เคียง จัดบริการฟื้นฟูด้านอารมณ์ สังคม ด้วยกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าแห่งตนเอง และกิจกรรมเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง เพื่อวางรากฐานให้นักเรียนผู้พิการเติบโตอย่างมีคุณภาพและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างอิสระให้มากที่สุด

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1) ระบบคัดกรองที่มีมาตรฐาน กระบวนการทางการศึกษาพิเศษที่ครบวงจร ดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการที่เข้มแข็ง โรงเรียนมีทีมบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญด้านการศึกษาพิเศษและการฟื้นฟูบำบัดนักเรียนผู้พิการ

- 2) ผู้บริหารและทีมงานมีศักยภาพในการประสานระดมความร่วมมือจากแหล่งทรัพยากร
- 3) ความมุ่งมั่นและความเชื่อพื้นฐานของทีมงานในภารกิจพัฒนานักเรียนผู้พิการ ดังคำขวัญในวันคนพิการสากล ปี พ.ศ.2542 ที่ว่า “คนพิการมีชิ้นน้อยที่ไม่ด้อยในปัญญา คนพิการยังมีค่าหากพัฒนาให้ถูกทาง”

บทเรียนที่ได้รับ

- 1) งานการศึกษาพิเศษต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญและความอดทนเสียสละอย่างยิ่งในการดูแลและฟื้นฟูนักเรียนทั้งทางร่างกายและจิตใจ
- 2) ผู้นำองค์กรมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนภารกิจ ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ มีศักยภาพในการเชื่อมประสาน กล้าที่จะก้าวไปข้างหน้าและรู้จักวิธีบริหารความเสี่ยง จะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จได้รวดเร็วยิ่งขึ้น
- 3) ความศรัทธาและเชื่อมั่นในภารกิจที่กระทำ เป็นแรงจูงใจภายในที่สำคัญยิ่งในงานพัฒนาผู้พิการ เพราะเป็นงานที่หนักและเห็นผลช้า

บทความโดย สุชานาถ ยอดอินทร์พรหม
 ครู ค.ศ.2 โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

(หมายเหตุ บทความนี้ได้รับคัดเลือกลงตีพิมพ์ใน วารสารวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม 2551)

เอกสารฝ่ายวิชาการ โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

